

PANZER IV ОСНОВНИЙ ТАНК ГІТЛЕРІВСЬКОЇ НІМЕЧЧИНИ. РОЛЬ У ВІЙНІ

Розробка середнього танка, який згодом отримав позначення Panzer IV, стала прямим наслідком прагнення німецького командування створити машину, здатну виконувати ті завдання, які не під силу раннім версіям Panzer III. Вже в середині 1930-х років у вермахті розуміли, що для успішного прориву оборонних рубежів противника танки повинні мати не тільки протитанкові можливості, але і здатність ефективно придушувати вогневі точки, руйнувати польові укріплення і знищувати протитанкові гармати. Тому було вирішено розробити танк, озброєний 75-мм знаряддям, чия осколково-фугасна дія вважалася достатньою для підтримки наступу піхоти та танкових підрозділів.

Саме в цьому контексті в 1934 німецький генералітет запропонував ряду компаній розробити новий середній танк. З кількох представлених проектів у 1935 році було обрано варіант компанії "Круп", який і став основою майбутнього Panzer IV. У період 1937-1938 років промисловість випустила невеликі настановні партії модифікацій А і В, що дозволили оцінити конструктивні рішення та виявити подальші напрямки модернізації. До початку Другої світової війни німецькі війська мали 134 машини модифікації С з 30-мм бронею та короткоствольною 75-мм гарматою, що забезпечувала помірні протитанкові можливості та гарну дію за неброньованими цілями. Незважаючи на порівняно скромні характеристики, вже до вересня 1939 року в частинах вермахту було 211 Panzer IV, які відіграли значну роль у польській кампанії та підтвердили необхідність масового випуску цієї машини.

У боях у Польщі і потім у Франції Panzer IV використовувався насамперед як засіб вогневої підтримки танкових клинів, оснащених більш маневреними Panzer III. Бої показали, що німецькі танкові дивізії потребують машини, здатної витримувати вогонь протитанкових гармат калібру 47-50 мм, які мали французи і поляки. Це призвело до збільшення товщини лобової броні до 50 мм, баштової також до 50 мм, а бортової до 30 мм. До 1941 модифікації Е і F1 набули масового поширення і стали важливою частиною німецького танкового парку, що застосовувався при вторгненні до Франції, на Балкани і в ході перших операцій у Північній Африці.

Дослідник М. Барятинський так оцінює кількість Pz IV, перед вторгненням в СРСР: «На початок операції "Барбаросса" з 3582 боєготових німецьких танків 439 були Pz.IV. Слід зазначити, що з прийнятої тоді вермахті класифікації танків по калібру зброї ці машини ставилися до класу важких».[4] Напад на СРСР влітку 1941 виявив обмежену бойову цінність ранніх Panzer IV у боротьбі з радянськими Т-34 і КВ. Їхня броня і короткоствольна зброя виявилися недостатніми для поразки нових радянських танків на реальних бойових дистанціях. Зіткнення з якісно іншим противником змусило німецьке командування терміново модернізувати Panzer IV, перетворивши його з машини вогневої підтримки на повноцінний протитанковий танк. Вже навесні 1942 року з'явилася модифікація F2, озброєна довгоствольною гарматою 75-мм KwK 40 L/43, здатної пробивати до 108-мм броні на дистанції 500 м. Ця модернізація різко підвищила бойову цінність танка і дозволила йому порівняно успішно протистояти противнику.

У 1942-1943 роках Panzer IV продовжував удосконалюватися, отримавши посилену 80-мм лобову броню та довгоствольну гармату L/48, яка значно підвищила ймовірність поразки радянських середніх та важких танків на далеких дистанціях. Модифікації G, H і J стали наймасовішими і відігравали ключову роль на всіх фронтах війни. Незважаючи на посилення вогневої потужності, маса машини збільшилася до 25 тонн, що погіршило прохідність, особливо за умов бездоріжжя Східного фронту. Тим

не менш, завдяки надійному двигуну Maybach і простій ходовій частині з вісьмома дрібними катками на листових ресорах Panzer IV зберігав високу експлуатаційну надійність, залишаючись найбільш універсальним німецьким танком.

У ході війни Panzer IV широко застосовувався практично на всіх театрах воєнних дій, від степів України та лісів Білорусії до пустель Північної Африки та міських боїв в Італії. Зокрема, у Північній Африці він став основою ударної потужності «Африканського корпусу» Роммеля. Ось що пише про їх використання у своїх спогадах генерал-майор фон Меллентін, який у 1941 році служив у штабі Роммеля: «Танк Panzer IV завоював у англійців репутацію грізного супротивника головним чином тому, що був озброєний 75-мм гарматою. хоча ми й використовували Panzer IV у танкових боях, вони приносили набагато більшу користь як засіб вогневої підтримки піхоти».[5] Довгоствольні версії G і H ефективно протистояли британським "Матільдам", "Крусайдерам" та американським M3 Grant та M4 Sherman. На Східному фронті, особливо в 1943 році, Panzer IV був основою танкових дивізій у Курській битві. Застосовувався як в оборонних, так і в контрнаступних операціях, демонструючи поєднання достатньої вогневої потужності та добре налагодженої моторно-трансмісійної частини.

Універсальність корпусу Panzer IV дозволила створити цілу низку бойових і допоміжних машин. На базі випускалися штурмові танки "Гризлі" з 150-мм зброєю. Значний розвиток отримали і самохідні протитанкові установки, включаючи Jagdpanzer IV і Panzer IV/70 з довгоствольною гарматою 75-мм KwK 42 L/70, здатною вражати навіть най захищеніші радянські та союзницькі танки. Однак надмірна маса цих машин призводила до частих поломок ходової частини, що відображало межу конструктивних можливостей вихідного танкового шасі.

До кінця війни Panzer IV залишався єдиним німецьким танком, побудованим у справді великих кількостях, понад 8500 одиниць. Незважаючи на те, що за сумою характеристик він поступався радянському Т-34, а в 1944-1945 роках вже не міг успішно конкурувати з найсучаснішими моделями союзників, Panzer IV зарекомендував себе як один з найбільш вдалих танків Німеччини, що поєднував простоту виробництва, надійність та широкий спектр бойових завдань. Його довгий шлях модернізації відображав еволюцію всієї німецької танкової доктрини, яка поступово переходила від блискавичної війни до спроб стримувати наростаючу перевагу супротивника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрей Лобанов. Танковые войска Гитлера. Первая энциклопедия панцерваффе. Изд. второе, переработанное и дополненное, М. «Яуза»
2. Г. Гудериан. Воспоминания немецкого генерала. Танковые войска Германии во Второй мировой войне 1939-1945.
3. И. П. Шмелев. Бронетанковая техника третьего рейха. М.: Арсенал-пресс, 1996.
4. М. Барятинский. Средний танк Panzer IV. М.: Моделист-конструктор, 1999.
5. фон Меллентин, Фридрих Вильгельм. Танковые сражения 1939-1945 гг.: Боевое применение танков во второй мировой войне = Panzer battles 1939-1945: A study of the employment of armour in the second world war / под ред. Героя Советского Союза генерал-лейтенанта танковых войск А. П. Панфилова. М.: Издательство военной литературы, 1957.
6. B. Perrett. Panzerkampfwagen IV Medium Tank 1936-1945. Oxford: Osprey Publishing, 1999.
7. H. L. Doyle, T. Jentz. Panzerkampfwagen IV Ausf.G, H and J 1942-45. Oxford: Osprey Publishing, 2001.